

OVERCOMING REDUCTIONISM AND CRAFTING A NEW SYNTHESIS THEODICY CONFRONTING PAIN AND SUFFERING

Piotr Roszak – Saša Horvat, *Overcoming Reductionism and Crafting a New Synthesis Theodicy Confronting Pain and Suffering*, Springer, Cham, 2024., 154 stranice.

Poljski filozof Piotr Roszak i hrvatski filozof Saša Horvat objavili su 2024. godine knjigu na engleskom jeziku pod naslovom *Overcoming Reductionism and Crafting a New Synthesis Theodicy Confronting Pain and Suffering* [*Prevladavanje redukcionizma i stvaranje nove sinteze. Teodicejsko suočavanje s boli i patnjom*] u izdanju Springera.

Knjiga je podijeljena na sljedeći način: *Introduction* [Uvod]; 1. *Genealogy of Reductionism, Why Shortcuts Don't Pay Off* [Genealogija redukcionizma, Zašto se prečaci ne isplate]; 2. *Overcoming Reductionism: Towards a New Model of Relations in Science-Religion* [Prevladavanje redukcionizma: prema novom modelu odnosa u znanosti i vjeri]; 3. *Pain, Life, and Theodicy: Exploring Uncharted Territory* [Bol, život i teodiceja: istraživanje neistraženog teritorija]; 4. *The Confluence of Body and Pain* [Spoj tijela i boli]; 5. *Pain and Suffering* [Bol i patnja]; 6. *God and Pain* [Bog i patnja]; *Conclusion: Future of Theodicy and Theology* [Zaključak: budućnost teodiceje i teologije] te, konačno, *Bibliography* [Bibliografija].

U prvom poglavlju autorski dvojac Roszak – Horvat ispituje kako povijesne tako i filozofske čimbenike koji su u području znanstvene metodologije pridonijeli razvoju redukcionizma. Početni prijelaz dogodio se od skolastičkog modela znanosti prema onome što je prozvano 'načelom dovoljnog razloga'. Ipak, budući da je redukcionizam bio snažno suočen sa svojim ograničenjima, postoji određena tendencija da se redukcionistički pristup nadiđe na način da se uključe transcendentna objašnjenja.

U drugom poglavlju autorski dvojac Roszak – Horvat istražuje nužnost uključivanja teoloških objašnjenja u područje znanosti, i to u okviru prevladavanja redukcionizma koji vodi prema novom modelu odnosa u znanosti i vjeri. Ovdje se autori bave pitanjima stare i nove paradigme u odnosu između znanosti i religije, pitanjem potrebe znanosti za teologijom i različitim pristupima i objašnjenjima ovog problema te, naposljetku, potrebom teologije za znanošću. Cilj je olakšati raspravu u trećem poglavlju, a ona se odnosi na pitanje boli i života te objašnjenja i njihove korelacije u okviru teodiceje.

U trećem poglavlju autorski dvojac Roszak – Horvat postavlja zadatak pokazati na koji se način teološka i filozofska razmišljanja mogu integrirati sa znanstvenim uvidima, a sve s ciljem kako bi se postiglo sveobuhvatnije razumijevanje ovog fenomena. Čovjeka oduvijek zanima smisao i svrha, a kada je riječ o smislu i svrsi boli, zanima ga koju ulogu u tom ima Bog, odnosno božansko biće. Teodiceja je disciplina koja se bavi tim pitanjima te je ona i iznjedrila različite teorije koje nude, manje-više zadovoljavajuće odgovore na ova snažna egzistencijalna pitanja.

U četvrtom poglavlju autorski dvojac Roszak – Horvat u središte stavlja istraživanje iz perspektive znanstvenog znanja o boli, oslanjajući se na medicinu, biologiju i dr. Ponajprije polaze od definicije boli te njezinih različitih manifestacija i percepcija. Rezimirajući istraživanje biologije boli, autori smatraju kako postaje očito da postojeće znanje naglašava da iskustvo i percepcija boli pokreće aktivaciju mnoštva neuronskih centara, koji čine ono što se obično naziva 'matrica boli'. Uz to, smatraju kako je jasno da istraživanje svijesti o boli zahtijeva sveobuhvatno ispitivanje koje obuhvaća spektar od temeljnih slojeva složenosti do viših razina na kojima se ljudske kognitivne sposobnosti izražavaju.

U petom poglavlju autorski dvojac Roszak – Horvat ispituje neuronsku korelaciju između patnje i boli. Autori drže kako se u središtu teodiceje nalazi nastojanje da se opravda postojanje dobronamjernog Boga usred svijeta prepunog boli i patnje. Spominju također i pojam društvene boli, a uveo ga je u upotrebu Panksepp, koji je o njemu i nešto detaljnije progovorio u svojim djelima. Na samom kraju ovog poglavlja autori ističu povezanost boli sa životom te ističu kako je fenomen boli uvijek bio trajni pratitelj samog života tijekom duljeg razdoblja te je život tijekom evolucije bio isprepleten s prisutnošću boli.

U šestom poglavlju autorski dvojac Roszak – Horvat izlaže o odnosu Boga i boli. Ovdje autori žele ponuditi odgovor na vrlo teško pitanje odnosa Boga i fenomena boli, a polazi se od mikro razine te se ide prema široj, makro razini. Autori smatraju da razmišljanje o tome zašto Bog ne preuzima ulogu opioda ili prirodnih mehanizama za regulaciju boli odozgo prema dolje u svakom živom biću koje pati ne utire smislen put prema razumijevanju zamršenosti božanske prirode. To ne osvjetljava ni pitanje zašto je evoluciji bilo dopušteno da dovede do nastanka cijelog nociceptivnog sustava, samo da bi naknadno potisnula određene komponente unutar tog sustava. Nadalje, ako se kaže kako bol služi kao medij kroz koji razlučujemo i ujedinjujemo nakane Božjeg spasenja, ipak je ključno naglasiti da ovaj argument ne nastoji u potpunosti opravdati postojanje zla i

patnje u svijetu. Ovdje se također ističe kako je, kada se promišlja o odnosu spasenja, boli i Božjeg djelovanja, važno i to da se teodiceja ne pretvori u eshatologiju. Na samom kraju ovog poglavlja autori ističu kako je bol odigrala važnu ulogu u oblikovanju samog tkiva našeg bića, djelujući kao posrednik između nas i okoline, kao i nas i Boga. Mi smo takvi kakvi jesmo iz određenog razloga, a shvaćanje te svrhe predstavlja sljedeću fazu, ostavljajući to sazrijevanje za neku drugu priliku.

U zaključku autorski dvojac Roszak – Horvat tematizira o budućnosti teodiceje i teologije. Svrha razmišljanja o boli i patnji koja nam autori predstavljaju u ovoj knjizi, a koja isprepleću znanstvenu i teološku perspektivu, jest da ona posluže kao demonstracija što može postići praktični angažman u teološkom i znanstvenom promišljanju znanosti. Ističu kako se analiziranjem patnje i boli na ovaj način ona transformira iz jednodimenzionalnog objekta u više-dimenzionalni entitet. Ta pitanja, nadalje, pokreću i nova pitanja za samu teologiju, a posebno u vezi s prirodom i značajem njezinih tvrdnji u svijetu u kojem ona nije jedini odgovor na ključna ljudska pitanja. To prisiljava na dublje razumijevanje doprinosa teologije ljudskoj potrazi za smislom i kako uključivanje uvida iz drugih znanosti utire put za shvaćanje 'Božje perspektive'. Trajna vitalnost teologije počiva u njezinoj nepokolebljivoj predanosti izvorima iz kojih potječe – ukorijenjenima u Tradiciji, sa svom dubinom i bogatstvom koje ovaj pojam implicira – dok istovremeno nastoji unaprijediti i razviti to naslijeđe. Teologija se pretvara u potragu za mudrošću koja traži sveobuhvatnu perspektivu težeći za opravdanjima koja su prosvjetljena najdubljim uzrocima. Taj napredak, zaključuju autori ovog djela, podrazumijeva teološko promišljanje odnosa između prirode i milosti unutar područja znanosti i božanskog djelovanja. Iznad svega toga, nužno je teološko razumijevanje znanosti koje ide iznad pukog razumijevanja, omogućujući mu da pridonese pomirenju stvorenja – boreći se s iskustvom grijeha – sa svojim Stvoriteljem.

Zaključno smatramo da djelo poljskog filozofa Piotra Roszaka i hrvatskog filozofa Saše Horvata pod naslovom *Overcoming Reductionism and Crafting a New Synthesis Theodicy Confronting Pain and Suffering* [*Prevladavanje redukcionizma i stvaranje nove sinteze. Teodicejsko suočavanje s boli i patnjom*] predstavlja sustavno koncipirano djelo koje se suočava s pitanjima patnje i boli, a s tim pitanjima bori se svaki čovjek – i vjernik i nevjernik. Pokušaj da ponude jednu novu sintezu između patnje i boli u okviru teodiceje, nadvladavajući istodobno redukcionizam, vrijedan je pozornosti čitatelja, odnosno svih onih koji se s ovim pitanjima muče, te stoga ovo djelo i preporučamo čitateljima.

Ivan Macut